

TADBIRKORLIK KAPITALI: BIZNESNI YARATISH VA RIVOJLANTIRISHDAGI MUHIM ASOS

Saxatova Mukaddas Tashpo'latovna

Xalqaro innovatsion universiteti "Iqtisod va moliya" kafedrası assistenti.

saxatovam@mail.ru

Xasanova Aziza Ikromovna

Xalqaro innovatsion universiteti "Iqtisod va moliya" kafedrası assistenti.

axasanova@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14705445>

Annotatsiya. Ushbu maqolada tadbirkorlik kapitalining biznes yaratish va rivojlantirishdagi o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Tadbirkorlik kapitali faqat moliyaviy resurslar emas, balki biznesning muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi uchun zarur bo'lgan barcha omillarni o'z ichiga oladi.

Maqolada, tadbirkorlik kapitalining turli shakllari (moliyaviy, insoniy, intellektual va ijtimoiy kapital) va ularning biznesda qanday samarali foydalanilishi, shuningdek, bu kapitalni yig'ish va boshqarish bo'yicha strategiyalar muhokama qilinadi. Yangi biznes boshlashda yoki mavjud biznesni rivojlantirishda tadbirkorlik kapitalining rolini chuqur o'rganish orqali, maqola tadbirkorlar va investorlar uchun amaliy tavsiyalarni taqdim etadi.

Kalit so'zlar: Tadbirkorlik, kapitali, biznesni boshqarish, jamoaviy moliyalash, innovatsion yondashuv, qayta tiklanadigan kapital, mablag', risk, pul, ishlab chiqarish, rivojlanish kapitali, qarz yoki tashqi investor, bozor talabi, yirik iste'molchilar, moliyaviy resurs, texnologiya, iqtisodiy markaz, subsidiya, Grant, davlat, xususiy tashkilot, raqobatbardoshlik, ekotizim, soliq imtiyozlari.

ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИЙ КАПИТАЛ: ВАЖНАЯ ОСНОВА ДЛЯ СОЗДАНИЯ И РАЗВИТИЯ БИЗНЕСА

Аннотация. В данной статье анализируется роль и значение предпринимательского капитала в создании и развитии бизнеса. Предпринимательский капитал включает в себя не только финансовые ресурсы, но и все факторы, необходимые для успешной деятельности бизнеса. В статье рассматриваются различные формы предпринимательского капитала (финансовый, человеческий, интеллектуальный и социальный капитал) и способы их эффективного использования в бизнесе, а также стратегии сбора и управления этим капиталом. Путем углубленного исследования роли

венчурного капитала в открытии нового бизнеса или развитии существующего бизнеса в статье даются практические рекомендации для предпринимателей и инвесторов.

Ключевые слова: Предпринимательство, капитал, управление бизнесом, краудфандинг, инновационный подход, возобновляемый капитал, финансирование, риск, деньги, производство, капитал развития, долг или внешний инвестор, рыночный спрос, крупные потребители, финансовый ресурс, технология, экономический центр, субсидия, грант, государство, частная организация, конкурентоспособность, экосистема, налоговые льготы.

ENTREPRENEURIAL CAPITAL: AN IMPORTANT BASIS FOR CREATING AND DEVELOPING A BUSINESS

Abstract. This article analyzes the role and importance of entrepreneurial capital in business creation and development. Entrepreneurial capital includes not only financial resources, but also all factors necessary for the successful operation of a business. The article discusses various forms of entrepreneurial capital (financial, human, intellectual and social capital) and how they are effectively used in business, as well as strategies for collecting and managing this capital. Through an in-depth study of the role of venture capital in starting a new business or developing an existing business, the article provides practical recommendations for entrepreneurs and investors.

Keywords: Entrepreneurship, capital, business management, crowdfunding, innovative approach, renewable capital, funding, risk, money, production, development capital, debt or external investor, market demand, large consumers, financial resource, technology, economic center, subsidy, Grant, state, private organization, competitiveness, ecosystem, tax incentives.

Bugungi kunda tadbirkorlik kapitali nafaqat moliyaviy resurslar, balki texnologiyalar, jamoaviy moliyalash, investorlar va davlat qo'llab-quvvatlovi kabi turli xil manbalardan iborat.

Tadbirkorlik kapitalini to'g'ri boshqarish va innovatsion yondashuvlarni amalga oshirish orqali biznes o'sishi va muvaffaqiyatga erishishi mumkin. Yangi imkoniyatlar, yuqori raqobatbardoshlik va globalizatsiya jarayonlari biznesni rivojlantirish uchun yangi kapital shakllarini yaratdi, bu esa tadbirkorlarga yanada kengroq imkoniyatlar taqdim etadi.

Tadbirkorlik — bu iqtisodiy faoliyatning eng muhim shakllaridan biri bo'lib, yangi biznes yaratish, yangi mahsulotlar va xizmatlarni ishlab chiqarish va ulardan foyda olish jarayonidir.

Tadbirkorlik, shuningdek, risklarni qabul qilish, bozor talablariga javob berish va yangi imkoniyatlar yaratish kabi faoliyatlarni o'z ichiga oladi. Tadbirkorlar o'z bizneslarini yaratish uchun turli xil resurslardan, shu jumladan, kapitaldan foydalanadilar. Tadbirkorlik kapitali (yoki biznes kapitali) — bu tadbirkorning biznesni rivojlantirish uchun zarur bo'lgan moliyaviy resurslar jamlanmasidir. Tadbirkorlik kapitali — bu tadbirkorning o'z biznesini boshlash yoki rivojlantirish uchun zarur bo'lgan barcha moliyaviy vositalar to'plamidir. Bu kapital, shuningdek, tadbirkorning biznesni boshqarish, ishlab chiqarish jarayonini qo'llab-quvvatlash va raqobatbardosh ustunlik yaratish uchun zarur bo'lgan moddiy va moliyaviy manbalarni o'z ichiga oladi.

Tadbirkorlik kapitali ikki asosiy tarkibiy qismdan iborat: Qayta tiklanadigan kapital (oborotni qayta tiklash) – bu biznesning kundalik faoliyati uchun zarur bo'lgan moliyaviy resurslardir. Masalan, xom ashyo, ishlab chiqarish materiallari, ishchi kuchi va boshqa xarajatlarni o'z ichiga oladi. Ishlab chiqarish va rivojlanish kapitali – bu biznesning uzoq muddatli rivojlanishiga yo'naltirilgan investitsiyalarni anglatadi. Bu yangi texnologiyalarni joriy etish, ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish, marketing va sotish tizimlarini rivojlantirish uchun zarur bo'lgan kapitalni o'z ichiga oladi.

Tadbirkorlik kapitalining bir necha turlari mavjud-tadbirkorlik kapitali turli xil manbalar va shakllarda bo'ladi. Eng keng tarqalgan kapital turlari keltirilgan:

1. Shaxsiy Kapital (O'z kapitali)-Tadbirkorning o'z mablag'lari yoki shaxsiy resurslari biznesni boshlash uchun ishlatiladi. Bu, odatda, uning o'z tejagan pullari yoki oldingi investitsiyalardan olingan daromadlardir. Shaxsiy kapital tashkilotning boshlang'ich xarajatlarini qoplash uchun ishlatiladi. Bu turdagi kapitalning afzalligi shundaki, tadbirkor o'z mablag'lari bilan faoliyat ko'rsatayotganligi uchun qarz yoki tashqi investorlarning aralashuvi bo'lmaydi.

2. Qarz Kapitali-tadbirkorlar o'z bizneslarini rivojlantirish uchun tashqi manbalardan qarz olishadi. Bu qarzlar banklardan yoki boshqa moliya tashkilotlaridan olinishi mumkin. Qarz kapitali, odatda, biznesni boshlashda muhim o'rin tutadi, ammo qarzlarni qaytarish va foizlarni to'lash majburiyati mavjud. Bu turdagi kapitalning risklari yuqori, chunki qarzlarni to'lash uchun biznesning o'zida daromad topish zarur.

3. Investor kapitali-investorlar, odatda, tashqi shaxslar yoki kompaniyalar bo'lib, tadbirkorning biznesiga mablag' kiritadilar. Investorlar kapitalni odatda kelajakda yuqori foyda olish maqsadida taqdim etadilar. Tadbirkorlar investorlarning mablag'larini o'z biznesining rivojlanishi uchun ishlatadilar, biroq ular investorlar bilan kelishuv asosida ularga ulush yoki foyda berishlari kerak.

4. Subsidiyalar va Grantlar-Davlat yoki xususiy tashkilotlar tomonidan taqdim etiladigan mablag'lar, bu so'nggi yillarda kichik bizneslarni rivojlantirish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash uchun ko'proq ishlatiladi. Bu turdagi kapital, odatda, tadbirkorlar uchun arzon narxlarda taqdim etiladi va ular belgilangan maqsadlar uchun sarflanadi (masalan, texnologiya yoki ekotizimlarni rivojlantirish).

5. Crowdfunding (Jamoaviy moliyalash)-Jamoaviy moliyalash – bu bir guruh kichik investorlar yoki odamlar tomonidan mablag' yig'ishdir. Bunday kapital turida, ko'plab kichik investorlar o'z mablag'larini qo'shgan holda tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashadi. Jamoaviy moliyalash onlayn platformalar orqali amalga oshiriladi.

Tadbirkorlik kapitalining muhim asosiy elementlari mavjud bo'lib, uning bir necha turlari farqlanadi. Birinchisi-risk, ikkinchisi-pul, uchinchi-resurslar hisoblanadi. Tadbirkorlik kapitali faqat pul bilan bog'liq emas. Bu nafaqat moliyaviy manbalar, balki strategik resurslarni, vaqtni, bilimni va ijtimoiy tarmoqni o'z ichiga oladi. Tadbirkor o'z biznesini rivojlantirishda risklarni qabul qilib, shaxsiy va moliyaviy resurslarni yo'naltiradi.

Tez rivojlanish uchun kapitalni qayta investitsiya qilish-kapitalni muvaffaqiyatli ishlatishning eng yaxshi usuli — uni qayta investitsiya qilish, ya'ni o'z biznesining o'sishini ta'minlash uchun yangi texnologiyalarga, bozorlarni kengaytirishga va xizmatlarni diversifikatsiyalashga sarmoya kiritish.

Kapitalning yaxshi boshqarilishi-kapitalni boshqarish, ya'ni uning qanday va qayerga sarflanishini nazorat qilish, biznesning muvaffaqiyatini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Kapitalning samarali boshqarilishi kompaniyaning rentabelligini oshiradi va qarz majburiyatlarini o'z vaqtida to'lashga yordam beradi.

Tadbirkorlik kapitalining rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar

1. Iqtisodiy Muhit. Iqtisodiy barqarorlik yoki beqarorlik, inflyatsiya darajasi va qiziqarli investitsiya imkoniyatlari tadbirkorlik kapitalining rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi.

2. Soliq Siyosati. Soliq imtiyozlari va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlovchi davlat siyosati, kapitalni osonroq jalb qilish va investitsiyalarni yo'naltirishda muhim rol o'ynaydi.

3. Texnologik Rivojlanish. Yangi texnologiyalar va innovatsiyalar tadbirkorlik kapitalining shakllanishi va rivojlanishiga ta'sir qiladi. Yangi mahsulotlarni ishlab chiqish va ishlab chiqarish jarayonini yaxshilash uchun yangi texnologiyalar talab qilinadi.

Tadbirkorlik kapitali — bu biznesni muvaffaqiyatli rivojlantirish uchun zarur bo'lgan asosiy resursdir.

Tadbirkorlar kapitalni samarali boshqarish va diversifikatsiyalash orqali bizneslarini o'stirishlari kerak. Kapitalning manbalari turlicha bo'lib, har bir turi o'zining afzalliklari va kamchiliklariga ega. Shaxsiy kapitaldan tortib investor kapitaligacha bo'lgan barcha manbalar tadbirkorlik jarayonining ajralmas qismidir. Tadbirkorlik kapitalini to'g'ri boshqarish va samarali foydalanish kompaniyaning muvaffaqiyatiga erishishdagi asosiy omili hisoblanadi.

Tijorat tashkilotlarining joylashadigan o'rnini tanlash asosiy ahamiyatga ega. Teoriyalar, omillar va tahlil. Tijorat tashkilotlarining joylashadigan o'rnini tanlash — bu iqtisodiy jihatdan samarali faoliyat yuritish uchun muhim qarorlar qabul qilish jarayonidir. Joylashuv tanlovi kompaniyaning rentabelligini, foydaliligini va raqobatbardoshligini ta'minlashga yordam beradi.

Ushbu maqolada, tijorat tashkilotlarining joylashuvi tanloviga ta'sir qiluvchi omillar, tahlil va jadvallar orqali qaror qabul qilish jarayoniga batafsil e'tibor qaratamiz.

Tijorat tashkilotlari uchun joylashuv tanlashda bir nechta omillar muhim ahamiyatga ega. Ular quyidagi asoslarga bo'linadi:

1. Bozor talabi va yirik iste'molchilar. Tashkilotlar o'z mahsulotlarini yoki xizmatlarini ko'proq iste'molchilarga yetkazish uchun bozor talabi yuqori bo'lgan hududlarni tanlashadi. Iste'molchi bazasining kattaligi, geografik joylashuvi va xarid qilish qulayligi bu omilga ta'sir qiladi.

2. Transport va yordamchi infratuzilma. Tashkilotlar o'z mahsulotlarini tez va samarali yetkazib berish uchun transport yo'llariga, portlar va aeroportlarga yaqin bo'lishni afzal ko'rishadi. Bu ayniqsa, eksport qiladigan yoki logistika sohasida faoliyat yuritadigan kompaniyalar uchun muhim.

3. Mehnat resurslari. Tashkilotlar o'z faoliyatini davom ettirish uchun malakali ishchi kuchini jalb qilishni istaydilar. Shuningdek, ishchilar uchun qulay yashash sharoitlari va raqobatbardosh maoshlar ham joylashuvni tanlashda ta'sir qiladi.

4. Raqobatbardoshlik va raqobatchilar. Yaxshi joylashuvni tanlashda mavjud raqobatbardoshlikni hisobga olish zarur. Ba'zi tashkilotlar raqobatchilaridan uzoqroq joylashishni afzal ko'rishadi, boshqalari esa, aynan raqobatchilar bilan yaqin bo'lishni istashadi, chunki bu brend tanilishini oshirishi mumkin.

5. Yer nuri va atrof-muhit. Yer maydoni va uning atrof-muhit sharoitlari ham juda muhim. Shu bilan birga, ekologik omillar, sanoat zonalari, sog'liqni saqlash va xavfsizlik bilan bog'liq talablar ham ushbu qarorlarni qabul qilishda rol o'ynaydi. Tijorat tashkilotlarining joylashuvini tanlashda foydalaniladigan tahliliy usullar siyosiy va iqtisodiy barqarorlikni baholash.

Kompaniya uchun joylashuvni tanlashda davlat siyosati, soliqlar, iqtisodiy barqarorlik va biznes muhitining holati muhim ahamiyatga ega. Bu omillar, ayniqsa, yangi biznes boshlashda va chet elda investitsiya qilishda e'tiborga olinadi.

Kompaniyalar joylashuvni tanlashda xarajatlar va foyda tahlilini amalga oshiradilar.

Joylashuv tanlovining potentsial foydalari, transport xarajatlari, xom ashyo ta'minoti va mehnat narxini kamaytirish kabi omillar hisobga olinadi.

Tijorat tashkilotlarining joylashuvini tanlashdagi omillarni va ular o'rtasidagi bog'lanishni jadval orqali tahlil qilaylik:

Omillar	Ta'sir	Misollar
Bozor Talabi	Yuqori talab joyi	Katta shaharlar va iqtisodiy markazlar (New York, London, Tokyo)
Transport va Infratuzilma	Samarali yetkazib berish	Portlar, aeroportlar, katta yo'llar (Liverpool porti, Singapur aeroporti)
Mehnat Resurslari	Malakali ishchi kuchi	Ta'lim darajasi yuqori hududlar, o'quv yurtlari yaqinligi
Raqobatbardoshlik	Raqobatchilar bilan o'zaro aloqa	Yirik tarmoq bizneslari (Apple, Amazon)
Soliqlar va Hukumat Siyosati	Iqtisodiy barqarorlik va soliq imtiyozlari	Soliq imtiyozlari bo'lgan hududlar (Irlandiya, Shvetsiya)

Xulosa

Tijorat tashkilotlarining joylashuvini tanlash — bu kompleks qarorlar qabul qilish jarayoni bo'lib, unga turli iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik omillar ta'sir qiladi. Joylashuvning to'g'ri tanlovi kompaniyaning raqobatbardoshligini oshiradi, xarajatlarni kamaytiradi va rentabellikni yaxshilaydi.

Buning uchun tashkilotlar tahlil metodlarini qo'llab-quvvatlab, bozor, transport, raqobat, mehnat resurslari va hukumat siyosatiga qarab eng maqbul hududni tanlashlari zarur. Joylashuv tanlovi biznesning muvaffaqiyatiga katta ta'sir ko'rsatadigan omil ekanini hisobga olib, kompaniyalar har doim o'z resurslarini samarali boshqarish va strategik yondashuvlar asosida qarorlar qabul qilishlari kerak.

REFERENCES

1. Schilling, M. A. (2017). *Strategic Management of Technological Innovation*. McGraw-Hill Education.
2. Hisrich, R. D., Peters, M. P., & Shepherd, D. A. (2017). *Entrepreneurship*. McGraw-Hill Education.
3. Kuratko, D. F., & Hodgetts, R. M. (2018). *Entrepreneurship: Theory, Process, and Practice*. Cengage Learning.
4. Sh.Sh.Shodmonov, U.V.G'afurov. Iqtisodiyot nazariyasi. Darslik. (to'ldirilgan va qayta ishlangan nashri). -T.: "Fan va texnologiya", 2009, 784 bet.
5. A.O'lmasov, A.V. Vahobov. Iqtisodiyot nazariyasi. Darslik (to'ldirilgan va qayta ishlangan nashri). – T.: "Iqtisod-moliya", 2014. – 424 bet.
6. B.Y.Xodiyev, Sh.Sh. Shodmonov Iqtisodiyot nazariyasi. Darslik. – T.: "Barkamol fayz media", 2017, 784 bet.
7. Z.T.Gaibnazarova, SH.A.Isamuxametov. Iqtisodiyot nazariyasi. Darslik. – T.: "Innovatsion rivojlanish nashriyot –matbaa uyi", 2020. – 526 b
8. Макконелл К.Р. , Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика: Пер. с 13-го англ. изд. -М.: ИНФРА-М, 1999.-XXXIV, 974 стр.
9. Gregory Mankiw. Principles of Economics, Boston, MA, USA : Cengage Learning 2018. – 360 p.
10. Bozarov, D. (2023). BO'LAJAK IQTISODCHI TALABALARNING IQTISODIY KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING MATEMATIK TAHLILI. Академические исследования в современной науке, 2(27), 84-90.
11. Musayeva, S. I. (2023). PRINCIPLES OF DEVELOPMENT OF CADETS'INTERCULTURAL COMMUNICATION COMPETENCE THROUGH ENGLISH LANGUAGE TEACHING. PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS, 2(22), 46-50.
12. Ibrohimovna, M. S. (2019). TECHNIQUES OF IMPROVING SPEAKING IN ESP CLASSES FOR MILITARY. CONDUCT OF MODERN SCIENCE-2019, 139.
13. Bozarov, D. (2023). Methods of developing economic competence on the basis of interdisciplinary relationship. Modern Science and Research, 2(12), 131-137.
14. Olimovich, T. E., Uralovich, B. D., & Matlubovich, M. J. (2021). Effective Methods in Teaching Mathematics. International Journal on Orange Technologies, 3(3), 88-90.

15. Allamova, M., & Bozarov, D. (2023). Trigonometrik tengsizliklar yechimlarining innovatsion qo'llanilishi. Евразийский журнал математической теории и компьютерных наук, 3(1), 75-78.
16. Uralovich, B. D. (2022). CHIZIQLI ALGEBRAIK TENGLAMALAR SISTEMALARIGA OID MASALALAR. Science and innovation, 1(A2), 163-171.
17. www.lex.uz
18. www.mf.uz
19. www.cbu.uz